

הרב הראל דביר

הקדמת כיבוי מכשיר השמלי באמצעות שעון שבת לפני הפעלתו

רקע

מזה עשרות שנים, התפשט והתקבל השימוש ב'שעון שבת' לצורך הפעלה וכיבוי אוטומטיים של מכשירי חשמל בשבת. בנוגע לביצוע שינויים בשעון שבת במהלך השבת, ההוראה המקובלת על רוב הפוסקים, והנהוגה בפועל ברוב בתי ישראל, היא לאסור הקדמה של שינוי מצב חשמלי (הפעלה או כיבוי) על ידי הכנסתם או הוצאתם של זיזי של שעון שבת במהלך השבת, ולהתיר איחור של שינוי מצב.¹ לאור זאת, יש לדון בשאלה, האם מותר להקדים כיבוי מכשיר חשמלי באמצעות שעון שבת, לפני התחלת פעילותו של המכשיר, או להקדים את הדלקתו הבאה עוד לפני שכבה. לדוגמה: תאורה עתידה להידלק מהשעה 16:00 עד 17:00. האם מותר לגשת לשעון השבת בשעה 14:00, לפני שהתאורה נדלקה, ולהקדים את הכיבוי מ-17:00 ל-16:30? האם יש בעובדה שכעת המכשיר כבוי, כדי להשפיע להיתר על הקדמה של כיבוי? הרש"ז אויערבך נדרש לשאלה זו, ופשט אותה להיתר, מכוח סברה ומספר ראיות. במאמר זה ייבחנו הראיות והיסודות להיתר זה.

א. דברי הרש"ז אויערבך

להלן דברי הרש"ז אויערבך (מנחת שלמה, ח"א סי' י אות ג),² בתוספת הערותיי. הרש"ז א' התייחס להורדת הטמפרטורה ברגולטור של מקרר, באופן שיגרום בין היתר להקדמת ההפעלה הבאה של המקרר:

נראה דבשעה שהמנוע עובד, מותר שפיר להוריד את הטמפרטורה של המקרר ע"י הרעגולאטור המיועד לכך, כיון שבפעולתו זו הוא רק מקטין את המרחק שבין המפוח והחלק הנגדי של המפסק וגורם בכך המשכת העבודה, ואין לחוש בזה לתיקון מנא, כיון שהכפתור מיועד לכך, ורגילים תמיד לשנותו, דשפיר שרי בכה"ג דאין לחשוש לשמא יתקע, ולפי האמור להלן נראה שהוא הדין שמותר גם להעלות הטמפרטורה אעפ"י שגורם בכך להקדים הפסקת העבודה - ואף שבהורדה זו הוא גורם למעט את הזמן שהמנוע נח ואינו עובד, ונמצא שבמשך היום יעבוד מספר

1. שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' יג; שו"ת יביע אומר, ח"ג או"ח סי' יח; שמירת שבת כהלכתה, פי"ג סעי' כח; ארחות שבת, ח"ג פכ"ט סעי' ט, ועוד. ישנן דעות נוספות, לחומרא ולקולא, ואין כאן המקום להביאן ולדון בהן.

2. תשובה זו נדפסה לראשונה בספר זיכרון לרב הרצוג, ירושלים תשכ"ב, עמ' 74-89.

פעמים יותר, מ"מ נראה כיון דבההיא שעתא אין האדם עושה שום מעשה ואינו גורם שום מלאכה זולת המשכת העבודה לא אכפת לנו כלל במה שגורם להקדים אח"כ את הפעלת המנוע אחר שישבות, וכמו"ש במקום אחר³ שמותר לגרום כבוי לפני ההדלקה, כגון לנעוץ בורג בשעון אוטומטי לכבות את החשמל שהשעון עתיד אח"כ להדליקו, ומוכח הוא מכמה מקומות שמותר בכה"ג גם בגרם מלאכה דאורייתא ולא רק בגרם הפעלת מנוע שאינו עושה שום מלאכה.

ולדוגמה אציין: א) מעולם לא שמענו שיהא אסור להחזיר קדירה בשבת אף באופן שיש לחוש שהמים שבתוך הקדירה יתאדו מחמת האש והבשר יטונן אז בצלי קדר, לסוברים שגם זה נחשב כצלי אחר ביטול שאסור מהתורה, והיינו משום שהקדירה כמו שהיא עכשיו לא שייך בה צלי אלא ביטול, וגם אפשר⁴ שמותר להחזיר בשבת מים רותחין ע"ג תנור חשמלי קטום, אף באופן שהתנור יכבה אח"כ ע"י שעון המיועד לכך, ולאחר שהמים יצטננו יודלק שוב התנור והמים יתחממו ואין חוששים כלל להא דבלח וכ"ש במים יש ביטול אחר ביטול בנצטנן לגמרי, (אי לאו דאפשר שהואיל ומצטנן לגמרי יש לחוש לשמא יחתה אפי' בגרופה וקטומה) וכע"ז מצאתי בהגהות רעק"א בס"י שי"ח במג"א ס"ק י"א; ב) מבואר משמרת שנתן בה שמרים מע"ש מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לזוב (צ"ע טובא כיון שהשמרים מתחילים תיכף לזוב ולהסתנן למה אינו חשיב כמסנן ממש בידים וכעושה מלאכה דאורייתא בידים), ועיין במשנ"ב ס"י שי"ט ס"ק ל"ג שאע"פ שהמים המתערבין ע"י השמרים אינם ראויים לשתייה בלי סינון, ונמצא שגם בסינון המים יש איסור, בכ"ז אנו אומרים שכיון שבשעה שהוא נותן את המים לתוך המסננת הרי הם צלולים ולא אסורין בסינון, שוב לא אכפת לנו במה שנפסלים אח"כ משתייה ע"י תערובת השמרים וחוזרים ומסתננים, ועי' חזו"א לשבת ס"י נ"ג. וגם לא נזכר כלל בשום מקום שהמבעיר אש בשבת וי"ט יחשב גם כגורם כיבוי ועשיית פחם לאחר ההדלקה, (גם פסק הרמ"א בס"י תקי"ד שמותר להוסיף פתילות לנר דולק ביום טוב כדי שיבעיר הרבה ויכבה במהרה אף על גב דיש אוסרים גרם כיבוי ביום טוב שלא במקום הפסד) ואינו דומה לזורק אבן מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע, שאסור גם משום הכנסה, דשאני התם שהאבן והרשויות כבר ישנן בעולם וזורק את האבן בידים והכל נעשה ממש בכוחו, משא"כ בנידון שלנו שכפי מה שהוא עכשיו לא שייכת בו כלל המלאכה שלאח"כ. וחושבני שזהו טעמו של המג"א בס"י שי"ח סק"מ, שכתב דהא דביבש אין בשול אחר בשול היינו אפילו אם יהיה נימוח לפני שיגיע לשיעור שהיד סולדת בו, משום דאזלינן בתר השתא, ובשעה שמעמיד על האש הריהו יבש ולא שייך בו ביטול.

ב. הערות על דברי הרש"ז אויערבך

א) הרש"ז"א כתב להקל משום שבזמן עשיית המעשה האנושית, עדיין לא מתרחשת

3. לעת עתה, לא הצלחתי לאתר את המקום האחר המוזכר כאן.

4. 'אפשר', אבל לא הובא כאן מקור לכך.

פעילות חשמלית. לכאורה בכל גרמא, האדם אינו עושה שום מעשה 'בההיא שעתא' של הזאת הזיזים של השעון. ולא ברור לי מה ההבדל, לעניין זה, בין הקדמת כיבוי כשהשעון כבר דולק, להקדמת כיבוי לפני שהשעון החל לדלוך. הערתי זו מתייחסת גם לחלק מהראיות לקמן, שלכאורה אם נקבל אותן, נוכל להתיר כל גרמא לכתחילה, ולדחות את השיטה המחמירה בגרמא שלא במקום הפסד, וזה ודאי אינו עומד על הפרק.

(ב) הרשז"א הביא ראיה מכך שלא מצאנו איסור להחזיר קדירה אל מקום חום כשהמים שבה עומדים להיגמר ולהתאדות. לכאורה מדובר במקרה רחוק, שאינו רצוי מבחינה מעשית-קולינירית, ואינו המקרה הרגיל, ולכן צ"ע אם יש מקום לומר שחז"ל גזרו על כך, שהרי האדם תמיד יימנע מלהגיע למצב כזה, וממילא צ"ע אם ניתן להצביע בבירור על אותם המחברים שבדבריהם היינו מצפים לשמוע התייחסות אליו. בנוסף, ה'חזון איש'⁵ צידד לומר שצלי קדר דינו כבישול לעניין בישול אחר בישול, ולא כצלייה.

(ג) הרשז"א הזכיר את מה שדן ר' עקיבא איגר להתיר הנחת מים רותחים על מקור חום שעתידי לכבות ולאחר מכן להידלק. ראשית, רע"א סיים בצ"ע לדינא, ולא התיר זאת. שנית, ר' עקיבא איגר עוסק במקרה שבו בן אדם בעל בחירה מגיע ומדליק את האש מאוחר יותר, ולא תנור אוטומטי. הווי אומר: במקרה של ר' עקיבא איגר, לא מדובר בגרמא עם לתא דמלאכה, אלא בגזירה בעלמא ללא לתא דמלאכה. ומדברי הרב יחיאל פאוסט⁶, משמע קצת שהבין שדברי ר' עקיבא איגר אינם שייכים כלל לנידונו, ומושתתים אך ורק על הדעה שאין בישול אחר בישול. ואולם נראה פשוט שאין כוונת רע"א להשתית את דבריו על דעה זו, שאינה מקובלת להלכה⁷, וגם מלשון רע"א לא נראה כן. לפיכך, נראה שאף הרב פאוסט לא התכוון לייחס לו הבנה כזו.

(ד) הרשז"א הביא ראיה מהיתר נתינת מים על משמרת, אף שהמים נפסלים משתייה לפני שיצאו מהמשמרת. לכאורה, ההיתר בעניין זה מבוסס על התעלמות משלב-הביניים שבו המים נפסלים משתייה, והתעלמות זו מאפשרת לומר שאין כאן סינון של המים, ולחבר את המצב בהתחלה (ראוי לשתייה) למצב בסוף (ראוי לשתייה), ובדומה לסחיטת לימון לתוך מאכל, שמותרת בגלל התעלמות ממצב הביניים הנוזלי, המאפשרת לדון את המשקה הנסחט כאוכל ולא כמשקה, מה שלא היה מתאפשר אם המשקה היה נסחט לכלי ריק, אף אם לבסוף יימזג מאותו כלי לתוך אוכל. ואין זה דומה לנידון דידן, שבו היה פרק זמן חשוב שבו המכשיר פעל. ואף במסגרת המים כיום, שיש מהם שאוצרים בתוכם מים מלוכלכים זמן ממושך, והמים מתנגקים ומסתנגנים עם פתיחת הברז - דעת חלק מהמתירים היא שהאדם אינו מתכוון לסינון, ואם אמנם יתכוון לסננם, יש בזה איסור.⁸

(ה) הרשז"א הביא ראיה מכך שלא נאמר שיש בהדלקת אש שעתידיה להיכבות ולייצר פחם משום גרם כיבוי. ראשית, הכיבוי לכל היותר נעשה בגרמא, ולכאורה זו הסיבה הפשוטה לכך שלא מצאנו שהתייחסו לכך, בדיון על איסור תורה במעשה בידיים של

5. חזו"א, או"ח סי' לז סעי' יד ד"ה סט"ו. דבריו הובאו בשמירת שבת כהלכתה, פ"א הערה ריא, ובעוד מקורות רבים בני זמננו.

6. תחומין, יא, עמ' 156 ד"ה לפי"ז.

7. שו"ע, או"ח סי' שיח סעי' ד.

8. ראה במאמרו של הרב אשר וייס, אם יש איסור בורר בשבת במסגרת המים החדשים, אור ישראל (מאנס'), סח (ניסן תשע"ד) עמ' מח-ג; וכן מאמרים נוספים באותו גיליון, ואכמ"ל.

הדלקה. שנית, נראה שבסתמא דמילתא אין אומרים שבמעשה אחד עוברים על שתי מלאכות שבת, אלא אם כן יש שתי כוונות מפורשות, שונות זו מזו, ודבר זה מתורת הרש"א עצמו למדנו, שכן הובא בשמו ב'נשמת אברהם'⁹ וכן הובא יסוד זה בהסכמה בשו"ת 'ציץ אליעזר'¹⁰ וב'שמירת שבת כהלכתה'¹¹ שלישית, ליבי ממאן לומר שיש בהדלקה איסור כיבוי, שהרי הדלקה במהותה היא ההיפך הגמור מכיבוי. וכמו שלא עלה על לב איש לאסור להוליד בני אדם משום שבסופו של דבר הם ימותו, ולא עלה על הדעת כלל לומר שההולדה היא גרם רציחה. וכפי שכתב ב'שלחן ערוך הרב' (או"ח סי' תקיד סעי' ח):¹²

נר של שמן שהוא דולק יפה, מותר להניח בתוכו עוד פתילות הרבה ולהדליקם, כדי שיכלה השמן במהרה. ואין זה דומה לגרם כיבוי שהוא אסור, כמו שיתבאר, **כיון שהוא עושה כן ע"י ריבוי הבערה**... וכן מותר להטות נר דולק של שעוה או של חלב, להתיק השעוה או החלב, כדי שיכלה הנר במהרה, אף על פי שעל ידי זה גורם למהר כיבוי, מכל מקום, **כיון שהוא עושה זה ע"י ריבוי הבערה**, הרי זה מותר... אבל אסור לקצרו ע"י שיחתכנו מלמטה בסכין... מפני שהוא גורם למהר כיבוי הנר **שלא ע"י ריבוי הבערה**.

וכל זה, בשונה מנידון דידן, שבו ההדלקה עתידה להתרחש בכל מקרה ואינה תלויה כלל בפעולת האדם המדוברת והעומדת לדיון, שהיא אינה אלא פעולה מובהקת של הקדמת כיבוי. ומשום כך נראה שאין לסייע לשיטת הרש"א מההיתר לשים חול סביב נר שעדיין לא הודלק,¹³ שכן מלבד מה שיש לחלק בין גרמא בשבת לגרמא ביו"ט,¹⁴ נתינת החול היא חסרת ערך כל עוד לא הדליקו את הנר, והמעשה שגורם אפוא לכיבוי הוא מעשה ההדלקה של הנר. מלבד זאת, ה'ביאור הלכה'¹⁵ החמיר בנידון ה'שלחן ערוך'.

(ו) הרש"א הביא ראיה מהיתר הרמ"א להרבות נרות באותה קערת שמן ביו"ט. והנה, מלבד האמור בהערה הקודמת, שרובו או כולו שייך גם כאן, יש להעיר שכאן לא ברור שגורמים כיבוי, שכן ייתכן להבין שגרם כיבוי היינו דווקא גריעה מחומרי הבעירה שעתידיים לבעור, ולא זירוז בעירתם. כלומר, גרם כיבוי הוא הקדמת כיבוי לא רק בממד הזמן אלא גם בממד החומר המתכלה.¹⁶ בשולי הדברים, יצוין כי ראשונים רבים אסרו להוסיף פתילות ביו"ט לנר דולק משום מכבה.¹⁷

(ז) הרש"א הביא ראיה מההיתר להניח מאכל יבש מבושל כל צורכו על מקור חום אף שהוא עתיד להימס ולהפוך לנוזל. נראה שגם על ראיה זו יש מקום לדון: ראשית, כבר

9. נשמת אברהם, או"ח סי' שמ ס"ק ו הערה 11, עמ' תרא-תרג, יעו"ש באורך.

10. ציץ אליעזר, ח"כ סי' יח סעי' ג.

11. שמירת שבת כהלכתה, מבוא פ"א סעי' יח והערה כ.

12. דבריו הובאו באנציקלופדיה תלמודית, ערך 'מכבה' הערה 142.

13. שו"ע, או"ח סי' תקיד סעי' ג.

14. ראה שעה"צ, סי' תקיד ס"ק לא, ואכמ"ל.

15. ביאור הלכה, סי' תקלד סעי' ג ד"ה דבר.

16. יעוין ברבנו פרחיה, שבת מב ע"א ד"ה ודע, שחילק בין מתכת לעץ על סמך הגדרה זו; הובא באנציקלופדיה תלמודית, ערך 'מכבה' הערה 91, יעו"ש; ויעוין עוד באבני נזר, או"ח סי' רלח.

17. ציונו באנציקלופדיה תלמודית, שם הערה 219.

כתב הרמ"א¹⁸ שיש להחמיר שלא במקום צורך, כך שדברי ה'מגן אברהם' אינם אליבא דכו"ע, אלא רק לשיטת השלחן ערוך' שם. ואף שהרמ"א החמיר משום נולד ולא משום בישול, די בזה כדי לערער על ההסתמכות על ה'מגן אברהם'. שנית, ייתכן שטעם ה'מגן אברהם' הוא שאין כאן אלא גרמא, ויש להקל בצירוף שיטת הרמב"ם והרשב"א שאף בלח אין בישול אחר בישול. שלישית, יש לעיין, האם בכהאי גוונא שהמאכל התחמם בעודו יבש, ורק כשהתחמם הותך לנוזל, יש איסור בישול אחר בישול, או שהדבר מותר לשיטת אותם ראשונים שנקטו שבנוזל שעודנו חם אין איסור בישול אחר בישול, והובאו בהסכמה ב'בית יוסף' וברמ"א (ואף שמקובל לראות בדברי הרמ"א דעה החולקת על השלחן ערוך', סוף סוף ה'בית יוסף' עצמו הביא את הדברים בהסכמה).¹⁹

ג. תשובת הרש"ז אויערבך להשגות הרב אברהם ברינקמן

ב'מאורי אש השלם' (ח"ב, עמ' תרנד²⁰), נדפס מכתב של הרש"ז"א לרב אברהם ברינקמן,²¹ שבו התייחס הרש"ז"א להשגות על ראיותיו ב'מנחת שלמה' מהיתר חימום צלי שבקדירה ללא חשש שיהפוך לצלי קדר, ומהיתר נתינת מים במשמרת; ובכלל דבריו כתב: דבריו נכונים, דאפשר שפיר לדחות ראיות אלו,²² אבל לענ"ד נראה הדבר מסבירא גם בלא שום ראיה, כיון שלהדיא אמרו בגמרא "גרמא שרי", ולכן אף שהפוסקים הצריכו דוקא מקום פסידא, מ"מ בכה"ג שהגרם הוא בשעה דליתא בצלי²³ וליתא במלאכת בורר,²⁴ בכה"ג גרמא שרי, שהרי גם לרבנן דאסרי גרם כיבוי, מ"מ מדליקין נר ביו"ט ואין חוששין לזה שגם יכבה אח"כ, ומצד גרמא היה ראוי לאסור אף אם אח"כ הדבר נעשה מאלין. שמא יש להוסיף, בביאור סברת הרש"ז"א, שסבר שגרמא אסורה משום חשש לעשייה בידיים, ולכן אין לאסור במצב שבו אין אפשרות מיידית לעשייה בידיים, כגון גרמא להקדמת כיבוי של נורה שאינה דלוקה. ומכל מקום, צ"ע אם ניתן לחדש דין כזה מסברה.

ד. הבחנה בין שעון שבת לחץ המכבה אש

במקום נוסף (שולחן שלמה, הל' יו"ט סי' תקיד הערה יד) נדפס מכתב נוסף של הרש"ז"א העוסק בנידונו,²⁵ ושם כתב:

18. רמ"א, או"ח סי' שיח סעי' טז.
19. וראה טל חיים, שבת ח"ב, עמ' רפ-רפב.
20. וכן מובא בשולחן שלמה, הל' יו"ט סי' תקיד הערה טז.
21. דברי הרב ברינקמן עצמו נדפסו בספרו ברכת אביב, עמ' עח-פא.
22. הכוונה לראיות מהקדירה ומהמשמרת.
23. הכוונה לקדירה שהמים שבה עוד לא התייבשו, והבשר עוד לא הפך לצלי קדר. ואולי יש כאן גם מליצה ע"פ הגמרא בפסחים מא ע"ב: 'בשעה שאינו בקום אכול צלי'.
24. הכוונה למים הניתנים במשמרת.
25. ייתכן שגם מכתב זה נשלח לרב ברינקמן, או ששני המכתבים הם חלקים ממכתב אחד ארוך, שכן הרב ברינקמן בספרו שם אכן הקשה על הרש"ז"א מאיסור נתינת מים בשמן.

במה שכתב לתמוה על דברי, דשרי לגרום לכבוי לפני ההדלקה, כגון לנעוץ בורג בשעון אוטומטי, לכבות את החשמל שהשעון עתיד אחר זמן להדליק, ממה שדנו האחרונים²⁶ סוף פרק כירה, אודות נתינת מים בלאמפ"א [כלי תחת הנר] מערב שבת, ועל גביהם נותן שמן, ומבואר דשייך כיבוי אף קודם ההדלקה. הנה ההיא דסוף פרק כירה, הוא רק גזירה שמא יבא לעשות כן בשבת, ויהיה אז כמכבה ממש, לפירוש הראשון שבתוס' (מזב, ד"ה מפני), ודבר זה לא שייך בנדון דידן, שהרי הבורג, דרכו תמיד לכבות על ידי גרמא, ורק לשם כך הכל נעשה. ובכחאי גונא, מסתבר שלפני ההדלקה שפיר שרי, וכמו שכתב המגן אברהם ס"ק י' בשם האור זרוע. ומכל מקום, במעשה גמור, כזריקת חץ לכבות אש קודם הדלקה, שכתב כת"ר, חמור מאוד לעשותו בשבת, אפילו בכה"ג דגרמא שרי, כיון שנעשה ממש בכוחו.

בדבריו הקצרים, מחדש הרשז"א שני חילוקים: (א) חילוק בין שעון שבת למים שמתחת לאש: שעון שבת דרכו רק בגרמא ולכן חל בו ההיתר. לעומת זאת, כיבוי אש יכול להיעשות גם במישרין, ואין דרכו רק בגרמא, ולכן ההיתר אינו חל בו. (ב) חילוק בין שעון שבת לזריקת חץ: הזזת זיזים של שעון שבת מהווה גרמא, ולכן היא מותרת כשנעשית לפני התחלת המצב שאותו באים לשנות. לעומת זאת, זריקת חץ מהווה פעולה ישירה, ולכן היא אסורה אף אם תתחיל לפני היווצרות האש, וכגון שהחץ יזרק לפני הבערת האש, וינחת לאחר הבערתה ויכבה אותה. לאור הדברים הללו, ייתכן שהיה מקום להגביל את היתרו של הרשז"א לשעון שבת מסוים, מסוג שכבר אינו בנמצא, שפעל באמצעות נעיצת בורג, כמוזכר בדבריו.²⁷ בשעון שבת זה, לא הייתה שום אפשרות לביצוע שינוי מידי, אלא רק שינוי עתידי, שנעשה באמצעות נעיצת הבורג בנקודת זמן **עתידי**, שבה בלבד יחול השינוי במצב החשמלי - מכיבוי להפעלה או להיפך. לעומת זאת, בשעוני השבת המצויים כיום (תשפ"ב), ניתן להפעיל או לכבות מיידית את המכשיר המחובר לשעון השבת, באמצעות סיבוב השעון כולו, ובכך לשנות את המצב כבר **בהווה**. ייתכן אפוא שבשעוני השבת הנוכחיים, גם הרשז"א היה מודה שאין להתיר. ואולם, יד הדוחה נטויה, שכן לשון הרשז"א היא 'הבורג דרכו תמיד לכבות על ידי גרמא', והיינו שזו רגילותו, ולא הצריך שזו תהיה הדרך היחידה לשנות את המצב, ואכן, היתר נשנה בכל מהדורותיו של ספר 'שמירת שבת כהלכתה', ועד אחרון, בשנת תש"ע, כשכבר נפוצו מאוד שעוני השבת המצויים כיום, ומוכח שלפחות הרי"י נויבירט לא סבר שיש להחמיר בשעוני השבת המצויים כיום.

סיכום

הרש"ז אויערבך חילק בין סתם גרמא, שאסורה בשבת, ובין גרמא שבה מעשה האדם נעשה לפני שנוצרה המציאות שבה עתיד להתבצע שינוי, שמותרת. חילוק זה נשען על

26. לכאורה זוהי ט"ס, וצ"ל הראשונים (תוס' מז ע"ב ד"ה מפני; תוס' הרא"ש מז ע"ב ד"ה מפני; מרדכי, שבת סי' שיז; מהרי"ח, שבת מז ע"ב ד"ה נותנין; אגודה, שבת סי' סט; ועוד).

27. תיאור בסיסי ותמונה של שעון שבת זה, נמצאים בכתובת: <http://www.nostal.co.il> - שעון שבת.

מספר ראיות, וכן על סברה. בכל אחת מהראיות יש מקום לדון, ואכן הרשז"א עצמו קיבל את השגותיו של הרב אברהם בריןקמן על רוב הראיות מדברי חז"ל. עם זאת, הוא נשאר איתן בדעתו, מכוח הסברה, מכוח הראיה מההיתר להדליק ביו"ט, מבלי לחשוש לכך שכל דבר שנדלק - סופו שייכבה, ומכוח הראיות מדברי הרמ"א, ה'מגן אברהם' ור' עקיבא איגר. על פי המתבאר במאמר, יש מקום לחלק בין שני מצבים: האחד, איסור על מעשה הדלקה משום מכבה, שהוא בבחינת דבר והיפוכו ולכן אינו קיים. השני, מעשה גרמא שההבדל היחיד בינו ובין סתם גרמא הוא העיתוי, שהמעשה קדם להתחלת הפעולה שעליה הוא ישפיע. מעשה גרמא מהסוג השני אינו דבר והיפוכו, הוא מתיישב על הלב, ויש מקום להבין שהוא כלול בפשטות בפסק הרמ"א לאסור גרמא בשבת.

